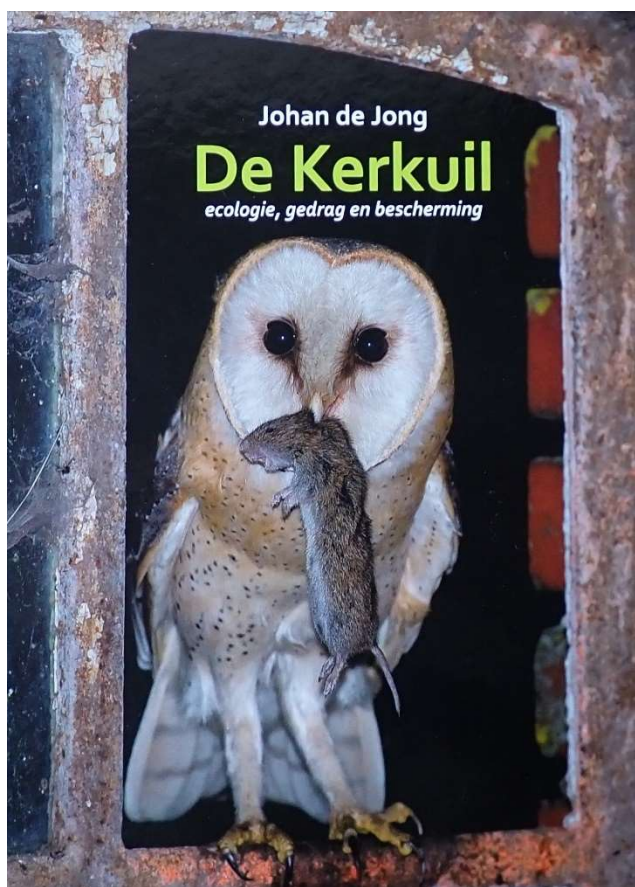

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

Johan de Jong 2017. De Kerkuil. Eigen uitgave, Ureterp. 192 pagina's. Prijs € 24,95.

Bij een bezoek aan de winkel van Vogelbescherming in Zeist zag ik dit prachtige boek liggen. Het boek is al in 2017 verschenen, maar daar in Zeist zag ik het voor de eerste keer. In het Colofon las ik dat dit boek in eigen beheer is uitgegeven. Vermoedelijk hierdoor heeft het boek buiten de kerkuilenwerkgroepen weinig publiciteit gekregen

Schrijver Johan de Jong (1941-2022) was een bijzonder mens. Ik heb wel eens iemand horen zeggen dat zonder Johan de Jong de Kerkuil wellicht in ons land was uitgestorven. Dat vraagt om een toelichting. Voor 1963 broedden er in muizenrijke jaren zo'n 3500 paartjes in ons land. De legendarische winter van 1963 begon half december en duurde tot in maart. Al die tijd was ons land bedekt met sneeuw. Er overleefden slechts enkele tientallen Kerkuilen. Na deze winter herstelde de stand zich geleidelijk tot 500-800 paar. Toen kwam de 'ijzelwinter' van 1979, waarbij strenge vorst, sneeuwstormen en ijsregens elkaar afwisselden. In het broedseizoen van 1979 bleek dat slechts een honderdtal paartjes deze winter overleefd had.

De gevoeligheid voor strenge winters wordt veroorzaakt door het feit dat Kerkuilen geen lichaamsvet hebben en dus voor overleving moeten blijven eten. Bij een gesloten sneeuwdek moet dan op muizen worden gejaagd in grote schuren en op sneeuwvrij gemaakte boerenerven. Sjoerd Braaksma was een van de eersten die al in de jaren zeventig op onderzoek uitging. Het inventariseren van Kerkuilen is een tijdrovende bezigheid. Voor het inspecteren van moeilijk toegankelijke plaatsen als kerktorens en grote schuren moet vaak heel wat geklommen worden. Braaksma wist ook anderen enthousiast te maken en her en der werden kerkuilenwerkgroepen opgericht. Het was Johan de Jong die in 1985 de coördinatie overnam en met aangestekelijk enthousiasme op veel plaatsen nieuwe kerkuilengroepen wist te starten. Deze groepen waren vooral actief met het plaatsen en controleren van speciale nestkasten voor Kerkuilen. Hierbij werden ook steeds de jonge Kerkuilen geringd waardoor er veel bekend werd over de verplaatsingen van Kerkuilen. Helaas gaat het bij het vinden van een geringde, dode Kerkuil vrijwel altijd om een verkeersslachtoffer. De kaart met de gevonden Kerkuilen valt vrijwel samen met het Nederlandse snelwegennet. Om sterfte langs snelwegen te voorkomen worden steeds vaker de hectometerpaaltjes voorzien van een rollende bovenkant waardoor de uilen deze paaltjes niet als uitkijkpost kunnen gebruiken. Wel zet men dan verder van de rijbaan een zitpaal neer als alternatief. De brede berm van veel snelwegen zijn namelijk opvallend rijk aan muizen.

Op 26 november 1993 kwam Johan de Jong naar het Jan Verwey Natuurcentrum om een lezing over zijn werk met Kerkuilen te verzorgen. Toen ik om 19.30u bij ons natuurcentrum aankwam, bleek hij daar in de auto al een tijdje op mij te wachten.

Hij was extra vroeg uit Ureterp vertrokken omdat ze mist in Flevoland hadden voorspeld. Hij was graag op mijn uitnodiging ingegaan omdat er in die tijd nog geen enkele Kerkuil in onze regio broedde. Daar moest toch echt wat aan gedaan worden volgens hem. In zijn lezing benadrukte hij hoe belangrijk het is om op geschikte plaatsen een nestkast te plaatsen, zeker op plaatsen waar wel eens een braakbal wordt gevonden. Hoewel in onze regio een groep mensen actief werd, duurde het nog zo'n 15 jaar voordat met zekerheid van een broedgeval sprake was.

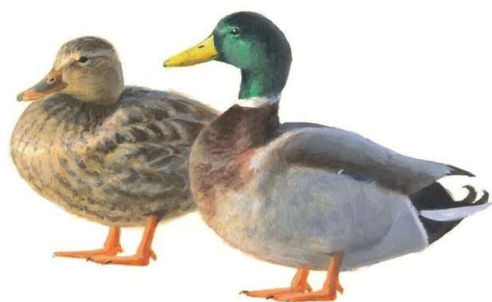
Het boek van Johan de Jong is werkelijk een juweeltje met een boeiende tekst, prachtige foto's van uilen en landschappen en met informatieve kaartjes en grafieken. P.S. Dit geweldige boek is voor leden van kerkuilenwerkgroepen te koop voor slechts € 17,50 via de Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland.

Gerard Ouweneel

atlas contact

De wilde eend

Gerard Ouweneel 2021. De wilde eend. Uitgeverij Atlas Contact, Amsterdam / Antwerpen. 199 pagina's. Prijs € 23.

Bij het horen van de naam 'Gerard Ouweneel' denkt iedere vogelaar op leeftijd meteen aan ganzen en het Oude Land van Strijen in de Hoeksche Waard. Ouweneel, geboren in 1937, is nog steeds een bevlogen vogelaar met grote belangstelling voor watervogels. Mede door zijn inspanningen bleef het Oude Land van Strijen, een bultig graslandgebied in het hart van de Hoeksche Waard, als natuurreservaat behouden.

Het idee om een monografie over een gewone soort als de Wilde Eend te schrijven, ontstond tijdens het bestuderen van de vogeldagboeken van zijn vroegere vriend en mentor Tom Lebret. Lebret (1918-1982) had grote belangstelling voor het doen en laten van Wilde Eenden. In de waterrijke omgeving van Dordrecht en in de Biesbosch kon hij zijn favoriete soort naar hartenlust bestuderen.

Toen ik op mijn achttiende lid werd van de Nederlandse Ornithologische Unie - een handtekening van je vader was in die tijd hierbij verplicht - ontving ik na enige maanden voor het eerst een aflevering van het blad *Ardea*. De inhoud stelde mij nogal teleur, want 61 pagina's gingen over de paarvorming van de Wilde Eend, een bijdrage

geschreven door Tom Lebret. Geen wonder dat dankzij de vele contacten met Lebret, ook Gerard Ouweneel zich in het leven van de Wilde Eend ging verdiepen.

In het boek uit de bekende serie vogelmonografieën van Atlas Contact komen alle aspecten van het eendenleven aan bod. Interessant zijn de stukken die over de eendenkooien gaan. Het aantal eendenkooien moet groot zijn geweest en het aantal eenden dat daarbij de pijp uitging bedroeg tienduizenden per jaar. Tegenwoordig zijn er nog steeds eendenkooien in bedrijf, maar de gevangen eenden worden nu na geringd te zijn, weer losgelaten. Omdat het vooral om Wilde Eenden gaat, hebben de eendenkooien een flinke bijdrage geleverd aan onze kennis over het trekgedrag van deze soort. Natuurlijk wordt het beeld vertekend doordat in veel landen op Wilde Eenden geschoten wordt. Dat neemt niet weg dat door dit ringwerk bekend is geworden dat er soms Wilde Eenden uit Rusland hier komen overwinteren en dat de meeste inlandse Wilde Eenden standvogels zijn. Het meest interessant vond ik de stukken die handelden over de achteruitgang in ons land. Hein Verkade schreef al in 2000 in *De Strandloper* dat de aantallen Wilde Eenden in de grote vijver van Nieuw Leeuwenhorst drastisch afnamen. In het kader van het project 'Vogel van het jaar 2020' koos SOVON de Wilde Eend. Er werd speciaal studie gemaakt van het voortplantingssucces van de Wilde Eend. Aan het eind van 2020 kon de conclusie worden getrokken dat het mis gaat als de jonge eendjes het nest verlaten. De predatie is sterk toegenomen. Daarbij kun je denken aan Ooievaars en Buizerds die nu in grote delen van waterrijk Nederland een gewone verschijning zijn. Een belangrijke nieuwe predator, ook voor eendjes die in stedelijke omgeving opgroeien, is de Kleine Mantelmeeuw. Deze meeuw is in veel steden sterk toegenomen.

Maar, stelt Ouweneel terecht, waarom gaat het dan wel goed met de Krakeend, die voor een belangrijk deel dezelfde gebieden bewoont. Vermoedelijk heeft de Krakeend het voordeel bijna een maand later in het voorjaar te broeden. De nesten zijn dan moeilijker te vinden en de jonge eendjes kunnen zich bij onraad veel beter in de verder uitgegroeide oeverbegroeiing verstoppen. Vraag maar eens aan een vogelaar wanneer hij een Krakeend met jongen heeft gezien. Ook mensen die veel in de polders komen, moeten dan het antwoord schuldig blijven, terwijl er in veel gebieden meer Krakeenden dan Wilde Eenden broeden.

Ondanks de vele informatie heeft Ouweneel ook geen antwoord op de vraag waarom er in onze buurlanden niet van afnemende aantallen sprake is. Zo zie je maar weer dat ook bij een 'gewone' soort als de Wilde Eend er altijd wel iets te onderzoeken blijft.

